

různé

K RIEŠENIU NIEKTORÝCH SOCIÁLNYCH PROBLÉMOV DÔSTOJNÍCKEHO ZBORU V POVOJNOVEJ ČESKOSLOVENSKEJ ARMÁDE (1945-1948)

Podplukovník PhDr. Vladimír Š m i h u l a

V súčasnosti sa venuje neprestajná pozornosť všestrannému zabezpečeniu materiálnych potrieb príslušníkov armády, ako jednému z dôležitých faktorov bojovej pohotovosti ozbrojených síl. V armáde nastali v poslednom období veľké zmeny, ktoré ovplyvnili aj charakter činnosti vojakov. Vybavenie útvarov novými zbraňami a bojovou technikou, ich majstrovské ovládanie, vyžaduje od všetkých príslušníkov zvýšené psychické a fyzické vypätie, čo vyvoláva nevyhnutnosť nového prístupu k zabezpečeniu životných podmienok vojsk. V našej armáde sa dosiahli úspechy v oblasti materiálnej starostlivosti o vojakov vďaka politike KSČ a zodpovednej organizátorskej práci veliteľov, politických pracovníkov a orgánov tyla.

Komunistická strana kládla na riešenie materiálnych a sociálnych problémov armády vždy veľký dôraz. Vychádzala z predpokladu, že neprestajná pozornosť týmto otázkam je jedným zo základných postulátov budovania modernej československej armády.

Terajší vysoký stupeň materiálnej a sociálnej vybavenosti armády sa nedosiahol ľahko. Všetky dnešné pozitívne výsledky vychádzajú zo základov budovania povojnovej československej ľudovej armády.

V povojnovom období, v období národnej a demokratickej revolúcie, sa v armáde a jej veliteľskom zbore vyskytli materiálne a sociálne problémy. Prihliadnúc na ničivé dôsledky okupácie a vojny bolo zákonitým, že po nastolení ľudovodemokratickej moci išlo predovšetkým o vyriešenie základných politických otázok, o obnovu vojnu zničenej československej ekonomiky. V rámci obnovy sa malo začať s výrobou, opravou dopravnej siete, hospodárske problémy sa mali riešiť tak, aby sa rozširovala demokracia aj v ekonomickej oblasti, aby obnova slúžila ľudu a uskutočňovala sa v intenciách Košického vládneho programu.

V roku 1945 predstavovala priemyselná výroba v Československu len polovicu predvojnovnej priemyselnej výroby. Ani poľnohospodárstvo na tom nebolo lepšie. Komunistickej strana Československa sa rozhodla na hospodárskom poli zasadiť buržoázii rozhodujúci úder — znárodniť kľúčový priemysel a banky. Tento krok vytvoril priaznivé podmienky pre hospodársky rozvoj Československa, posilnil štátnu nezávislosť a bezpečnosť. Komunistickej strana považovala hospodársku politiku za svoj druhý program, čo môžeme sledovať po víťazných voľbách v roku 1946, kedy vypracovala Budovateľský program, ktorého hlavným obsahom boli smernice dvojročného plánu.

Vzhľadom na objektívnu situáciu, ktorú vyvolala druhá svetová vojna v našom hospodárstve, komunistickej strana bezprostredne po vojne presadzovala koncepciu výroby najnaliehavejších potrieb pre našu spoločnosť. Pri nevyhnutnom budovaní obranneho systému krajiny vychádzala zo spojeneckej zmluvy medzi Zväzom sovietskych socialistických republík a Československom a snažila sa za pomoci Sovietskeho zväzu zabezpečiť aj materiálne vybavenie novej československej armády. Riešila problémy armády, jej veliteľského zboru, presadzovala konkrétne opatrenia na zmiernenie ťažkých materiálnych a sociálnych podmienok, ktoré boli stálym sprievodným javom vojnového obdobia. O tom svedčí aj obsah Budovateľského programu, v ktorom na riešenie spomínaných problémov presadila nasledovné: „Vláda bude pokračovať v riešení páličivých problémov stavovských a sociálnych. Pôjde pritom o starostlivosť o vojakov a ich rodiny, o pozostalých po padlých, o invalidov a o zabezpečenie dôstojnej existencie aktívnym dôstojníkom nášho druhého odboja doma a za hranicami. Vláda, plniac vôľu ľudu, dá armáde všetko, čo potrebuje.“ (Gottwald, K.: Spisy, sv. 13. Praha, SNPL 1957, s. 154.)

Budovateľský program nadväzoval na Košický vládný program. Znovu opakoval jeho zásady a rozvíjal budovanie armády v nových podmienkach — prerastania národnej a demokratickej revolúcie do revolúcie socialistickej — cestou jej pokojného vývoja. Ak sa Košický vládný program zaoberal materiálnou stránkou dôstojníckeho zboru len vo všeobecnej rovine, Budovateľský program už ju riešil konkrétnejšie, aj keď v otázkach budovania veliteľského zboru, jeho výchovy a dopĺňovania prakticky zostával na úrovni prvého programu s tým kvalitatívnym rozdielom, že posilňoval pozície robotníckej triedy vo veliteľskom zbore.

Téza Budovateľského programu, že: „... vláda... dá armáde všetko, čo potrebuje“, bola však na vtedajšie pomery len priánim. Iestvoval značný schodok štátneho rozpočtu, ktorý najviac postihoval Ministerstvo národnej obrany, Ministerstvo vnútra a Ministerstvo sociálnej starostlivosti. Pomerne veľké obmedzenie finančných prostriedkov malo negatívny vplyv na výstavbu modernej armády, čo samozrejme pôsobilo aj na dôstojnícky zbor. Medzi základné otázky, ktoré ovplyvňovali životné pomery veliteľov, patrili ich nízke platy v porovnaní s inými kategóriami štátnych zamestnancov, odlúčenie od rodín, nedostatky vo výstrojnej službe, vysoké nájomné, minimálne preferenčné možnosti vôbec. To sa odrážalo v nespokojnosti veliteľského zboru a tým aj v jeho morálnom a politickom stave.

Vplyvom nevyriešených materiálnych pomerov na dôstojníkov sa dôsledne zaoberala Vojenská rada pri predsedníctve vlády v auguste 1945. [Vojenská rada bola vytvorená 5. 4. 1945. Jej vedenie bolo v rukách KSČ. Tento orgán pôsobil do konca roku 1945.] Na základe širokého rozboru hlavných príčin nespokojnosti dôstojníkov prijala niektoré konkrétne opatrenia v oblasti sociálnych otázok, ako boli napr. odstránenie nerovnosti v hodnotiacich veliteľského zboru, priznanie finančných náležitostí demobilizujúcim vojakom, lekárska starostlivosť, zabezpečenie rekreácie pre vojenské osoby a iné.

Vojenská rada nemohla v dôsledku svojho krátkeho pôsobenia vyriešiť dané sociálne otázky dôstojníckeho zboru. Politika KSČ preto sledovala ich postupné riešenie. Dbala o to, aby sa na materiálnych a sociálnych problémoch zainteresovali aj nové mocenské orgány ľudu, národné výbory. Tie mali vychádzať v ústrety vojakom z povolania, zmiernovať ich ťažkosti v poskytovaní ubytovania a v uprednostňovaní armády.

Najväčšie problémy dôstojníkov sa týkali finančnej oblasti. Všeobecne nízke platy, neprimerané ceny potravín, vysoké nájomné a odlúčenosť od rodín spôsobovali ich finančnú tieseň. Aj na základe schváleného zákona o platových pomeroch príslušníkov armády v roku 1946 sa reálne platy dôstojníckeho zboru znížili zavedením dôchodkovej dane. Napriek tomu vo verejnosti boli mýlné predstavy o platoch dôstojníkov československej armády.

Životné podmienky dôstojníkov negatívne ovplyvňovala aj bytová situácia. Vojaci z povolania veľmi citlivo reagovali na časté premiestňovanie, ktoré vyplývalo

z charakteru vojenskej služby. V podkladových materiáloch pre ministra národnej obrany sa uvádzalo, že v českých krajinách žilo bez rodinných bytov 5500 ženatých dôstojníkov a 4500 ich žilo odlúčené od rodín. Dvojité vedenie domácností a platenie vysokého nájomného za byty viedlo k nízkemu životnému štandardu dôstojníkov.

Kritická situácia bola aj vo výstrojnej službe. Väčšina dôstojníkov mala zastaralú výstroj z predmníchovskej armády. Všeobecne sa porovnávala materiálna starostlivosť medzi dôstojníkmi československej armády a príslušníkmi zboru národnej bezpečnosti, ktorí boli finančne lepšie odmeňovaní a vystrojení.

Komunistická strana na tieto citlivé problémy vojakov z povolania neprestajne reagovala. Poslanci — komunisti presadili, aby sa príslušníkom domáceho odboja poskytla zľava pri nákupe nábytku, ako náhrada za zrušenie prídavkov na stravu a ubytovanie. Ďalej odoslali rezolúciu Ministerstvu národnej obrany, aby vláde urýchlene predložila návrh na poskytnutie mimoriadnej výpomoci pri ošatení vojakov z povolania. Na zlepšenie materiálneho postavenia mladých dôstojníkov komunistická strana presadzovala diferencované hodnotenie vo forme výkonnostných prídavkov. Vychádzala zo zásady, že kvalitnejšia práca jednotlivých dôstojníkov má byť finančne ohodnotená.

Komunistická strana Československa svojím vplyvom a aktivitou dosiahla, že Ministerstvo národnej obrany sa zaoberalo nedobrymi materiálnymi pomermi vojakov z povolania a prijalo aj určité opatrenia. Napríklad vojenská správa vytvorila na pomoc zadlženým vojakom podporný fond.

Funkcionári odbojových zväzov posielali vláde petície na vyriešenie hmotnej podpory vdovám a sirotám po fašistami zavraždených politických väzňoch a rozhorčovali sa nad pasivitou kompetentných miest pri riešení závažných životných problémov. Svädčí o tom aj príklad vojnových invalidov, ktorí sa ešte v roku 1947 domáhali riešenia základných existenčných otázok. Z celkového počtu registrovaných 6800 vojnových invalidov bolo v tom čase 10 % nezamestnaných.

Reakčné strany vzhľadom na objektívne povojnové pomery šikovne využili postavenie vojakov z povolania pre svoje záujmy. „Obhajcami“ záujmov dôstojníkov bola zvlášť Národnosocialistická strana v Čechách a Demokratická strana na Slovensku. Politika Demokratickej strany na-

chádzala svoju živnú pôdu medzi časťou dôstojníckeho zboru. Kým komunisti poukazyvali na vysoké platové rozdiely medzi vyššími a nižšími dôstojníkmi, demokrati sa dožadovali novej platovej úpravy. Ich zámerom bolo získať si najvplyvnejšie osoby v armáde pre svoju politiku.

V českých krajinách sa „zasadzovali“ o riešenie sociálnych problémov v armáde národní socialisti. Títo mali záujem ponechať prestarých vojenských odborníkov z predmníchovskej armády v novovytvorenej armáde, a preto demagogicky hovorili o vysokých penziách, ktoré vraj zbytočne ochudobňujú spoločnosť. Národní socialisti urobili tiež veľký rozruch v roku 1947, keď v súvislosti s využitím pracovných síl z radov príslušníkov armády na pomoc národnému hospodárstvu sa dožadovali zásadného skrátenia vojenskej služby. K tomuto účelu sa pokúšali strhnúť na svoju stranu aj vojakov základnej služby bez toho, aby zabezpečovali obranyschopnosť krajiny.

Komunistická strana vychádzala z predpokladu, že materiálne podmienky týkajúce sa obranyschopnosti Československa sú závislé od hospodárskej obnovy krajiny. Pri veľkom nedostatku pracovných síl v hospodárstve rátať sa pomocou príslušníkov armády v najdôležitejších odvetviach výroby. Komunisti preto pripravili návrh, aby vojaci jednu tretinu základnej služby odpracovali najmä v baníctve, stavebníctve a v poľnohospodárstve. Zdôvodňovali to najmä tým, že to prospeje nielen nášmu hospodárstvu, ale aj výchove vojakov, lebo „...všetci mladí ľudia bez rozdielu tu budú vykonávať svoju povinnosť, pán aleba nepán, voči republike“. (Gottwald, K.: Spisy, sv. 14. Praha, SNPL 1958, s. 102.)

Povojnové budovanie modernej československej armády narážalo na veľké problémy týkajúce sa hospodárskeho potenciálu krajiny. Ekonomika sa musela predovšetkým zamerať na obnovu výroby základných životných potrieb obyvateľstva a orientovať sa na urýchlenu hospodársku obnovu štátu, čo bolo hlavným faktorom politickej konsolidovanosti krajiny. Ministerstvo národnej obrany dostalo zo štátneho rozpočtu iba čiastku, ktorá slúžila len na najnutnejšie potreby armády. Objektívne podmienky povojnového Československa tak priamo ovplyvňovali život a výstavbu modernej armády. Potreby presahovali materiálne možnosti spoločnosti. To malo svoj vplyv na dôstojníkov, najmä na formovanie ich morálneho profilu a vzťahu k vojenskej službe. Buržoázia v snahe

ovládnúť armádu bola najprv za „obhajobu“ záujmov veliteľského zboru, keď sa však presvedčila, že sa jej to nedarí, vnášala do armády demoralizujúce názory o nevyhnutnosti skrátenia vojenskej služby, o zbytočnosti armády, čím chcela dezorientovať jej príslušníkov a izolovať ich od KSČ.

Komunistická strana odhaľovala pravý zmysel tejto prot ľudovej politiky. Píne podporovala ministra národnej obrany

L. Svobodu, ktorý vo svojich vystúpeniach viackrát venoval pozornosť skráteniu vojenskej služby a ďalším tzv. „populárnym“ návrhom ukázal ich nereálnosť a škodlivosť. Na základe spoločného úsilia komunistov a demokraticky orientovaných dôstojníkov nemala táto demagogická politika úspech. Komunistická strana Československa získala svojou zásadovosťou pred februárovými udalosťami na svoju stranu väčšinu príslušníkov armády.

Starostlivosť Komunistickej strany Československa o zlepšenie životných podmienok príslušníkov našej armády dosiahla po víťaznom Februári nový vyšší stupeň. So stranickou principiálnosťou rieši problémy v tejto oblasti a tak vytvára vhodné podmienky pre plnenie zodpovedného posolania ČSĽA. Budovanie súčasnej modernej armády je dnes viac než kedykoľvek predtým spojené s ďalekosiahlymi investíciami a vyžaduje si stálu starostlivosť o jej príslušníkov. Stranícke a vládne orgány vychádzajú zo skutočnosti, že zvyšovanie mobilizačnej a bojovej pohotovosti ČSĽA, jej disciplíny a organizovanosti je spojené s uspokojovaním materiálnych a duchovných potrieb ľudí. To napokon výstižne potvrdzujú závery XVI.

zjazdu Komunistickej strany Československa, na ktorom generálny tajomník Ústredného výboru KSČ súdruh Gustáv Husák okrem iného povedal: „Budeme aj naďalej budovať ČSĽA ako neoddeliteľnú súčasť ozbrojených síl štátov Varšavskej zmluvy. Nebudeme ľutovať sily a prostriedky, aby naša armáda bola vysoko modernou armádou, bezmedzne oddanou strane a ľudu, schopnou spoločne so Sovietskou armádou a armádami ostatných štátov Varšavskej zmluvy uchrániť mier a vymoženosti socializmu.“ [Správa o činnosti strany a vývoji spoločnosti od XV. zjazdu KSČ a ďalšie úlohy strany, prednesená generálnym tajomníkom ÚV KSČ súdruhom Gustávom Husákom na XVI. zjazde KSČ. Pravda, 7. 4. 1981.]

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Павел Папач	
К некоторым задачам в работе с военными кадрами после ХУІ съезда КПЧ	3
Автор разбирает принципы целеустремленной работы с военными кадрами, как основное [предположение дальнейшего повышения боевой силы ЧНА, боевой и мобилизационной готовности, а также всесторонней подготовленности к обороне социализма. Он обращает внимание на непрерывное и равномерное пополнение армии военными кадрами, их оценку, подготовку резерва военных кадров, а также на работу с молодыми офицерами и прапорщиками.	
Подполковник Эмил Баркол	
Задачи командиров и политических работников в ходе реализации итогов ХУІ съезда КПЧ в частях и соединениях ЧНА	9
Автор рассматривает некоторые требования к командирам и политическим работникам при реализации линии ХУІ съезда КПЧ и задач для ЧНА, вытекающих из армейского партийного актива. Он обращает особое внимание на помощь молодым военным кадрам, руководящую и организаторскую работу, а также на дальнейшее повышение готовности и идеологической работы.	
Подполковник Йосеф Ганусек, кандидат философских наук майор Цырил Костик, кандидат философских наук	
Формирование отношений слушателей военных высших заведений к военной профессии	14
Авторы объясняют значение и сущность сознательного отношения к военной профессии, обоснование выбора военной профессии, а также проблематику формирования отношения к ней в высших военных заведениях.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-лейтенант Милан Вацлавик	
Ввод второго эшелона фронта	19
Автор статьи, на основе опыта из Великой Отечественной войны, разбирает значение второго эшелона, его оперативное построение в исходном районе, при выдвижении и непосредственно при вводе в сражение. Кроме этого, автор рассматривает работу командующего и его штаба в ходе принятия обоснованного решения, а также задачи отдельных родов войск, обеспечивающих ввод в сражение.	
Генерал-майор Вацлав Роучка	
Боевые действия войск ночью	25
Автор статьи разбирает основы ведения наступательной операции войск армии ночью. Он обращает особое внимание на безостановочное ведение боевых действий, высокие темпы наступления, высокие моральные и физические качества военнослужащих, освещающие средства, а также на ответственную и сложную работу командующего и его штаба при подготовке и в ходе ведения наступления ночью.	
Подполковник Антон Выбох майор Штефан Гамарчак	
К применению оперативной маневренной группы в наступлении общевойсковой армии	29
Авторы, на основе опыта из учений, далее углубляют некоторые принципы и способы применения этих групп, обращая особое внимание на боевой состав, задачи и размах боевых действий групп, а также время ее ввода в сражение.	
Полковник Милош Пеликан, кандидат военных наук, доцент	
Разведка в пользу оперативной маневренной группы	34
Автор статьи разбирает проблематику планирования, организации и ведения разведки в пользу оперативной маневренной группы, а также особенности разведки после ввода указанной группы.	
	91

Полковник Ярослав Шевела полковник Доминик Кинчок	
Инженерное обеспечение оперативной маневренной группы	41
Авторы статьи, на основе учения, разбирают некоторые вопросы инженерного обеспечения оперативной маневренной группы, особенно в исходном районе, при ее вводе в сражение и достижении высоких темпов наступления, в ходе форсирования водных преград, а также на инженерное укрепление занятых рубежей.	
Подполковник Карол Жилка, кандидат военных наук	
К организации связи в оперативной маневренной группе	46
Автор, исходя из статьи напечатанной в нашем журнале № 1/1981 г., высказывает свое мнение по поводу задач и требований к обеспечению системы связи в указанной группе. Он обращает внимание на связь командования, а также связь взаимодействия.	
Полковник Лудвик Неедлы, кандидат военных наук, подполковник Вацлав Фоусек	
К повышению боевой эффективности вооружения самолетов	53
Авторы, исходя из итогов научно-технической революции, рассматривают развитие внедрение в войска новой техники и боевую эффективность вооружения самолетов, развитие авиационных управляемых ракет, развитие авиационных пушек, а также усовершенствование электронной системы самолетов.	
Полковник Лубомир Тума	
Боевое применение инженерной дорожно-мостовой бригады	58
Автор статьи разбирает возможности, задачи и предназначение инженерной дорожно-мостовой бригады и подчиненных подразделений. Он обращает внимание на задачи соединения и подразделений при подготовке дорог, а также постройке различных мостов.	
Полковник Ярослав Сегнал, кандидат военных наук	
К использованию захваченной химической техники и материала	61
Автор статьи рассматривает возможности использования трофейной химической техники и химического материала. Он указывает, что для правильного использования этого материала и техники необходимо знать эти средства, подготовить кадры, а также проверить их работоспособность.	
Полковник Честмир Мусил подполковник Йиржи Рогел	
Медицинское обеспечение авиации во фронтовой операции	66
Авторы, исходя из опыта учений, разбирают силы и средства медицинского обеспечения авиации на отдельных звенах управления, возможности использования общевойсковых средств и сил для медицинского обеспечения авиации, а также территориальных медицинских учреждений.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Взаимосвязь военной науки с естественными науками	73
Способы и средства ведения воздушной радиационной разведки	80

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Владислав Шмигула	
К некоторым социальным проблемам офицерского состава послевоенной Чехословацкой армии (1945-1948 гг.)	87
Автор рассматривает социальные проблемы офицерского состава в 1945-1948 годах. Одновременно он подчеркивает усилие КПЧ к их решению, а свои выводы он соотвествующим способом опирает о архивные документы.	